

ל

א מוגזם יהיה לומר שכשארזו (שם בדוי) היה מגיע עם עלות השחר לבריכות הדגים של קיבוצו באזור

עמק הירדן, הוא נזקק לשכפ"ץ כדי להגן על עצמו. להקות עצומות של אלפי שקנאים התנחלו במהלך היום במדגה וערכו משתה כיד המלך מכל זני הדגים בבריכה. כדי לגרשם מהמקום, הוא היה מפעיל סיירות וזעקניות. אלא שאז היה זוכה למקלחת לא נעימה. "לאחר הפעלת סירנה, הם נבהלים ועפים מעלי. תוך כדי כך הם מקיאים עלי ועל הסביבה כמויות עצומות של דגים שלמים ושאריות דגה, כי הם לא מסוגלים להכיל את גודל הזלילה הליטית", הוא מסביר, "זה מדגים בדיוק את הנזק העצום לבריכת הגידול".

אולם מקלחת שאריות דגים היא הבעיה הקטנה של מגדלי הדגה בישראל. בישראל חולפים מדי שנה בין 45 ל-70 אלף שקנאים בדרום למזרח אפריקה. הם נוחתים בארץ במטרה לנוח ולאכול, וגורמים לנזקים כבדים למגדלים. הנזק למדגה בכל שנה עומד על כ-5.7 מיליון שקלים.

זה שלוש שנים פועל פיילוט מוצלח של פרויקט האכלת השקנאים והסתתם לבריכות יוזמות. כעת, בשל סירוב של משרד החקלאות להעביר את חלקו בתקציב - 300 אלף שקלים - עומד הפרויקט בפני סגירה. במקביל, הודיע משרד החקלאות על הפסקת התקצוב גם לפרויקט העגורים המוצלח בעמק החולה, אשר הוכיח את עצמו כפתרון היחיד המוכח למיגור השחתת היבול בשדות. המשמר עות עבור החקלאים: מכה נוספת לענף המדגה, שסובל זה שנים מפגיעה מתמשכת, ונזק כספי של מיליוני שקלים הצפוי להם ולחקלאי החולה.

"הנזק גדול מאוד. שקנאי בודד אוכל ביום קרוב לקילו דגים. כשמדובר במאות אלפים, הפגיעה עצומה", מספר ניצן סגל, מנהל המדגה בקיבוץ מעוז חיים. "אנחנו פוגשים אותם מורעבים מאוד ומשנה לשנה ידינו כבולות. אנחנו רואים בכל עונה פעם אחר פעם איך הסחורה שמיילנו לגדל אותה שנתיים וחצי נטרפת בידי שקנאים, שמול עינינו גוזלים את פרי עמלנו ואת פרנסתנו".

כשלי תעופה

כבר לפני 30 שנה הבינו שהדרך היחידה לצמצם את הנזק היא לספק לשקנאים מרכזי האכלה יומיים, הרחק ממדגה החקלאים. לפני שלוש שנים החל פיילוט ממוסד ששותפים לו רשות הטבע והגנים, חיל האוויר, החברה להגנת הטבע, משרד החקלאות וארגון מגדלי הדגים. פרויקט האכלה מבוסס על העברת מי נזק קבוע של דגים מבריכות הדגים לבריכות יעודיות ומרוחקות באזור החולה ומשמר השרון. המטרה: לספק אלטרנטיבה שתרחיק את השקנאים מבריכות הדגים ותמנע את הנזק הכלכלי העצום הנגרם למגדלי הדגים בשל טריפת דגים

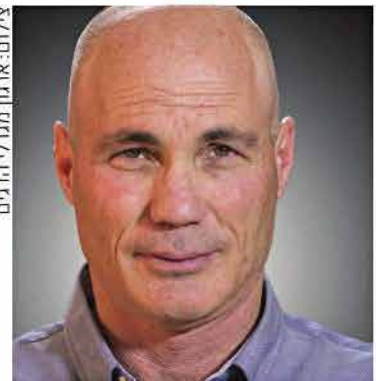
בלתי מבוקרת, מניעת סכנה למטוסי חיל האוויר בסביבה - שלהקות השקנאים גורמות לנזקים קשים ולשיבושים בפעילות, כולל הסתה של מסלולי המראה או נחיתה - ופתרון האכלה אנושי כלפי השקנאים עצמם.

עלות הפרויקט היא כ-700 אלף שקלים בשנה, הממומנים על ידי משרד החקלאות והגנת הסביבה, צה"ל ומגדלי הדגים. הפיילוט נחל הצלחה, אומנם לא מלאה, אבל ההערכות עד כה מדברות על צמצום של כ-30%-40% בכמות השקנאים בבריכות, והמגדלים מרוצים. על אף נתונים אלה, מתנגד משרד החקלאות להעברת חלקו במיזם, בטענה שאינו אמון על האכלת עופות נודדים אלא על תקצוב החקלאים, וכבר הודיע כי אין בכוחו להמשיך להשתתף בפרויקט.

"מראש הוגדרו שלוש שנות פיילוט וזו השנה הרביעית", מסביר אלי שריר, מנכ"ל ארגון מגדלי הדגים. "כבר ב-2016

לא הגיע המימון ממשרד החקלאות, וכעת מתברר שסעיף זה לא קיים בתקצוב 2017. בעיית השקנאים היא אקוטית עבורנו. הובטח שהכסף יגיע, ומגדלי הדגים נערכו מראש על סמך אמירה ברורה וייצגו 50 טונות דגי קרפיון שאמורים להכיל את בריכות האכלה היוזמות שבפיילוט. המשמעות המיידית היא השמדה של הקרפיונים, ואיננו יודעים מה יעלה בגורל המשלוחים הבאים. מדובר בהפסד משמעותי לענף המדגה שמצוי ברובו בקיבוץ צים הנסמכים עליו כמקור הכנסה".

כאמור, חיל האוויר שותף לתקצוב הפרויקט, ולא בכדי. פתרונות האכלה היוזמים מצמצמים משמעותית את שהות השקנאים בשמי ישראל, בדגש על אזור עמק יזרעאל, שבו ממוקם בסיס רמת דוד.

צילום: ארגון מגדלי הדגים

תיה שקנאי

מי יאכיל את השקנאים?

12

"אם האכלה תיפסק, הנזק יהיה משמעותי. תיזן לחיל האוויר והן למגדלי הדגים", אומר דן אלוך, מנהל מרכז הצפרות של החברה להגנת הטבע. "כלעדי הפרויקט כבר אי אפשר, ואני לא רואה איך יגייסו עוד כסף מעבר למה שכל גורם משקיע, וזה ייפול על המגדלים".

קיבוץ מעוז חיים מחזיק בכ-2,000 דונם בריכות במוקדים שונים בעמק המעיינות. הם משווקים בכל שנה כ-2,500 טונות דגים ומשקיעים כשנתיים וחצי של טיפוח, האכלה וגידול, מהרגע שבו דג נולד ועד לרגע שבו הוא מגיע לשוק. נתח תקציבי משמעותי מושקע גם באמצעי ההרחקה והגירוש של השקנאים. ארבעה עובדים מועסקים בכל עונה כדי להבריח את הלהקות. הצוותים בענף המדגה ניסו מגוון פתרונות יצירתיים לאורך השנים במטרה לצמצם ולהרחיק את האורחים הזללנים.

"אנחנו משקיעים המון מחשבה, כסף ומשאבים באמצעי 'אלי-הרג', מסביר סגל. "לא תמיד מותר לנו להשתמש בכל אמצעי ההפחדה והגירוש, ואנחנו מנסים מערכת כריזה ואזעקות, יוצרים קולות פיצוץ, יורים וזקוקים ושאר אמצעים כדי הדמיון הטובה. גם הקדמה הטכנו-לוגית מסייעת, וכיום אנו מפעילים רחם פנים בעלות של עשרות אלפי שקלים, סירות ממונעות בשלט רחוק ועוד. אבל

שקנאי בודד
אוכל ביום קרוב
לקילו דגים.
שקנאים במאגר
מים בשרון,
בשבוע שעבר
צילום:
דב גרינבלט,
החברה להגנת
הטבע

**בניגוד להסכמים, משרד החקלאות מסרב להעביר
600 אלף שקלים לפרויקטים של האכלת השקנאים
והעגורים, שהחלו לפני שלוש שנים. עתה חוששים מגדלי
הדגים והחקלאים מפגיעה קשה בענפיהם, שכן עשרות
אלפי הציפורים החולפות בישראל עלולות לטרוף את פרי
עמלם ולגזול מהם את פרוסתם • משרד החקלאות: "אין זה
מתפקידנו להיות שותפים להאכלת מאות מיליוני עופות"**

סיגל בן דוד

צפויה פגיעה גם בצד שלנו וגם בצד של השקנאים. אני חושש שאנשים טובים יישברו ויבחרו לשמור על הסחורה בכל דרך אפשרית, כולל פגיעה בציפורים, דבר שאיננו חפצים בו כלל ועיקר. מה שבטוח, טוב לא יצא מזה".

ממשרד החקלאות נמסר בתגובה: "כמדי שנה, בתקופת האביב והסתיו, עור ברים מעל שמי ישראל כחצי מיליארד עופות. אין זה מתפקידו של משרד החקלאות להיות שותף להאכלת של מאות מיליונים של עופות, כשם שאין אנו מאכילים את התנים והזאבים אשר טורפים את הבקר והצאן בצפון הארץ. מחלק מהמחקרים עולה כי האכלת בעלי הכנף גורמת לשהיית יתר של עופות בארץ. נו ולהגדלת נזקיהם, בעוד שהאכלת זאבים גורמת לנזק גדול יותר. בסדרי העדיפויות של המשרד ובמסגרת התקציב המוגבל, ניתנת קדימות לתקצוב חקלאים ולא להאכלת עופות נודדים".

די למדינת ישראל, ובעל חשיבות רבה ככלי המאפשר למידה מתמשכת וצמצום הנזק לחקלאים ולציפורים כאחד", מוסיף שריר. "אם יש החלטת ממשלה שתיירות ציפורים חשובה למדינה, מן הראוי שה" כסף לפרויקט יהיה צבוע ומובנה בחוק". בינתיים, בברכות שבקיבוץ מעוז חיים, ממשיך סגל לחפש חלופות ולהיערך לאובדן הכנסה משמעותי בענף שטיפח במשך שנים. "הרצון שלנו הוא לשלב כוחות ולפעול עם הגופים השונים להקטנת החיכוך עם הציפורים", הוא אומר. "המפנה המטורף של משרד החקלאות, שלאחר שנים של סטטוס-קוו שבו הרברים ידועים ומוסכמים, פתאום מכריז בשיא העונה שהוא לא במשחק, הוא בלתי ייאמן. לצערי, שר החקלאות שומר על קו ישר של לפגוע בחקלאים איפה וכמה שאפשר, ואנחנו לא מעניינים אותו כי אנחנו לא בהר הבית. אני לא יודע מה נעשה, וברור לנו שכשייפסק הפרויקט,

לדברי גורמים בתחום, כעת מתברר שגם את הפרויקט הזה החליט משרד החקלאות להפסיק לתקצב לשנת 2017-2018. פרויקט העגורים עולה כ-2.5 מיליון שקלים בשנה ושותפים במימונו גורמים רבים כמו קק"ל, המשרד לפיתוח הגליל, המועצה האזורית גליל עליון, חקלאי החולה המשלמים מכיסם וכאמור, משרד החקלאות שאמור להעביר סכום של 300 אלף שקלים בשנה.

"זו טעות אימונה ואני לא מצליח להבין אותה", תוקף אלון, "מדובר בנזק של מיליונים ישירות לחקלאים. העגורים אוכלים את התבואה בשדות, את זרעי החומס, תפוחי הארמה, האפונה והחיטה, בעיקר בתחילת החורף, ומאז תחילת פרויקט העגורים – אין נזק לתבואה יותר. המשמעות של הפסקת תקצוב משרד החקלאות היא שהחקלאים עצמם יאלצו להוציא מכיסם את ההפרש, והגיר" עון הכספי שהמשרד ייצור ייפול עליהם. הם טוענים שלא מתפקידם לדאוג לעורפות הנודדים, אבל זו תשובה הזויה. הם נמצאים בפרויקטים, כי כל המטרה של היוזמות הללו היא לדאוג גם לחקלאים. זו אי-הבנת המצב".

המשמעות של הפסקת שני הפרויקטים הללו היא הרת גורל עבור החקלאים. "לא ברור לי מדוע משרד החקלאות מסרב להעביר את חלקו בפרויקט שהוא ייחור

זה עובד רק באופן חלקי, ומשנה לשנה ירינו כבולות".

"אי-הבנת המצב"

גם בחברה להגנת הטבע מודאגים מהפסקת פרויקט ההאכלה. בעבר היו מקרים שבהם חקלאים מתוסכלים ניסו בצד להם לפתור את הבעיה בירי ישיר בלהקות, והחשש הוא שמראות כגון אלה יחזרו. "בעיית השקנאים מחריפה מאז שנות ה-80", מסביר אלון. "יש להם פחות מקור מות לאכול בהם בדרך בשל התייבשות מקווי מים לאורך נתיבי הנדידה במדינות כמו ערב הסעודית, טורקיה ומצרים, ויש ראל הפכה לאטרקטיבית במיוחד בשל בריכות הדגים הנגישות. פרויקט מרכזי ההאכלה היוזמים הוכיח שזה עובד: יש ירידה של כ-30% בכמות השקנאים המגיעים לארץ. גם המימון הוא מוערי ביחס למניעת הנזק למגדלים ולציפורים".

אך השקנאים הם אינם הצרה היחידה של החקלאים; הקורמורנים משחיתים את היבול וגורמים לנזק בשווי של כחמישה מיליון שקלים בשנה. חקלאי עמק החולה סבלו במשך שנים רבות גם מנזקים עצומים שנגרמו לגידולי השדה בידי עגורי רים. בשנת 1999 החל פרויקט העגורים בחולה והביא למניעת הנזק באופן מוחלט. החקלאים שם נשמו לרווחה. אולם

ניצן סגל, מנהל דגת מעוז חיים: "לא תמיד מותר לנו להשתמש בכל אמצעי ההפחדה והגירוש, ואנחנו מנסים מערכת כריזה ואזעקות, יוצרים קולות פיצוץ ויורים זיקוקים. כיום אנו מפעילים גם רחפנים וסירות ממונעות בשלט רחוק, אבל זה עובד רק באופן חלקי ומשנה לשנה ירינו כבולות"